El llibre dels Jochs Partits dels Schacs en nombre de 100

Autor: Darnic Collecta
Data de publicació: 01-05-2010

Si els catalans fórem pioners a Occident en política (Corts i pactisme), economia (consolats de mar i taula de canvi), fiscalitat (Generalitat) i dret (civil i constitucional), segons el campió mundial de l'especialitat, Anatoli Karpov, també ho fórem en escacs.

Publicat a ACTUAL el dijous 17 de novembre de 2005.

DONASSES, HOMENOTS I PARATGES

Si els catalans fórem pioners a Occident en política (Corts i pactisme), economia (consolats de mar i taula de canvi), fiscalitat (Generalitat) i dret (civil i constitucional), segons el campió mundial de l'especialitat, Anatoli Karpov, també ho fórem en escacs.

La primera referència escrita a les regles dels escacs moderns fou el poema "Scachs d'amor" datat a València el 1475.

Anatoli Karpov acudí el passat el 7 de novem-bre a la presentació a València del resultat de 15 anys d'investigacions, recopi-lades en un llibre, signat per José Antonio Garzón, que demostra que les regles modernes dels escacs van ser creades a Valèn-cia a finals del segle XV per un autor de Segorb, anomenat Francesch Vicent, a qui Karpov sempre havia considerat el veri-table inventor i normalitzador dels escacs actuals.

El llibre, fet amb el patrocini de la Fundació Jaime II el Just i dels Ajuntaments de València i Segorb, aporta la documenta-ció que estableix el 1495 com a data de publicació del trac-tat de Vicent, Llibre dels Jochs Partitit dels Schachs, inspirat així mateix en el poema Scachs d'Amor, degut als autors Nar-cís Vinyolers, Bernat Fenollar i Francí Castellí, i datat al 1475, que va fixar de forma pionera les normes dels escacs, en intro-duir-hi en una partida la figura de

la reina. D'aquesta manera queda clar que el tractat de Vicent és ori-gen d'altres texts erròniament considerats precursors, com ara el Manuscrit de Lucena, tra-ducció al castellà del tractat de Vicent, o el Llibre de Damiano, un pseudònim que hauria ama-gat la personalitat de Vicent en el seu exili italià, tot fugint de la Inquisició.

Els escacs són un joc de taula en què s'enfronten dos juga-dors i simula una batalla entre exèrcits en un camp de batalla o escaquer. És especialment popu-lar per la seva complexitat, els nivells de qualitat de joc, així com la multiplicitat de combinacions possibles, el que fa que sigui l'únic joc de taula amb consideració d'esport.

Tot i els orígens incerts, segons una majoria d'histori-adors, els escacs van néixer a l'Índia al segle VI, de la mà d'un brahman i sota el nom de xaturanga, que feia referència a les quatre unitats de l'exèrcit indi: elefants, cavalleria, carros i infanteria, equivalents dels alfils, cavalls, torres i peons.

A banda d'aquests precedents antics, la primera referència occi-dental escrita sobre els escacs també és catalana: el testament del comte Ermengol I d'Urgell, fundador de la dinastia, que entre el 1008 i 1010, any de la seva mort, oferí un joc d'escacs al monestir de Sant Gil, proper a Nimes (llavors occitana i feudatària del comtat de Tolosa que regi-en els Trencavel), en homenatge a l'eremita establert a la vall de Núria al s. VIII, on assolí la seva definitiva reverència cristiana.

El segon precedent occidental en importància seria el còdex integrat als Juegos diuersos de Axedrez, dados, y tablas con sus explicationes, ordenados por mandado dem rey Alfonso el sabio, del 1283 i integrat per 98 fulls ricament il·lustrats. El tercer, enllà del manuscrit de Lucena copiat de Vicent, fou / Campeggiamenti degli Schacchi, o sia nuova disciplina d'attachi, difese, e partiti del giucco degli Schachi, degut a Francesco Piacenza i publicat a Milà el 1683.

En tot cas, després de l'obra de Garzón, es pot afirmar, basant-se en el tractat de Vicent, que la primera referència escri-ta, en qualsevol llengua, a les regles modernes dels escacs fou el poema valencià de finals del segle XV, llargament titolat Hobra intitulada scachs d'amor feta per don Francí de Castelvi e Narcis Vinyoles e mos-sen Fenollar, que representa una partida d'escacs jugada entre Castellví amb blanques (verme-lles al poema, representant Mart i l'amor) i Vinyoles amb negres (verdes al poema, representant Venus i la glòria), sota l'arbi-tratge de mossèn Fenollar. 64 estrofes (mateix nombre que les caselles de l'escaquer) de nou versos, i agrupades de tres en tres. La primera representa el moviment de les blanques. La segona, el de les negres. La ter-cera, un comentari de l'àrbitre sobre les regles. Les tres prime-res estrofes són de presentació. La darrera, és el mat.

A la fi, la partida fou aquesta: 1. e4 d5 2. exd5 Qxd5 3. Nc3 Qd8 4. Bc4 Nf6 5. Nf3 Bg4 6. h3 Bxf3 7. Qxf3 e6 8. Qxb7 Nbd7 9. Nb5 Rc8 10. Nxa7 Nb6 11. Nxc8 Nxc8 12. d4 Nd6 13. Bb5+ Nxb5 14. Qxb5+ Nd7 15. d5 exd5 16. Be3 Bd6 17. Rd1 Qf6 18. Rxd5 Qg6 19. Bf4 Bxf4 20. Qxd7+ Kf8 21.Qd8++Mat.

En això inspirà Francesc Vicent el seu tractat, del qual no en queda cap exemplar imprès, havent estat el darrer el que hi havia a la bibliote-ca de Montserrat destruïda pels soldats de Napoleó durant el saqueig del monestir del 1811, en plena Guerra del Francès.

De la prèvia existència de l'exemplar n'havia donat comp-te, entre d'altres, el monjo Francisco Méndez en la seva Tipographia española (1796), on recollia la presentació del text de Vicent: Libre dels jochs partits dels schacs en nombre de 100, ordenat e compost per mi Francesch Vicent nat en la ciutat de Segorb e criat e vehi de la insigne e valerosa ciutat de Valencia, i també la cloenda: "A loor e gloria de nostre Redemtor Jesu Christ fonc acabat lo dit libre que ha nom libre dels jochs partits dels schachs en la insigne ciutat de Valencia e estampat per mans de Lope de Roca Alemany e Pere Trinchet librere a XV dies de Mag del any MCCCCLXXXXV".

Darnic Collecta